

חלק א: דיון אינטגרטיבי

שם המושג: השפעה

המילה "השפעה" מכילה בתוכה אלמנטים חיובים, אך גם שליליים, וזאת מאחר והיא נוגעת בהקשרים חברתיים, תרבותיים, כלכליים ופוליטיים בחיינו, וכמעט בכל מסגרות החיים שסובבות אותנו – חינוך, משפחה, עבודה וכדומה.

בדיון זה אעשה סינתזה בין מס' נושאים שקשורים בצורה ישירה או עקיפה למושג "השפעה" וכיצד מושג זה נוכח בחיינו – אם זה בהיבט של תעמולה, תקשורת, טלוויזיה, דמוקרטיה וחינוך. כמו כן, אתחיל קודם בבסיס ההשפעה, שהוא לדעתי – חינוך. לדעתי, חינוך, הוראה ולמידה הם הגורמים המרכזיים המשפיעים באופן ישיר על האדם ועל תמונת חייו ודרך תפיסת עולמו.

בספרו של ג'ון "דמוקרטיה וחינוך" (1966), הוא מכנה את החינוך כצורך בסיסי של חיים – לדידו, החינוך במובן הרחב, הוא אמצעי הכרחי להמשכיותה של חברה.

אדם ללא חינוך, חסר ישע, ללא שפה, אמונות, סטנדרטים חברתיים הוא בעצם חסר המשכיות חברתית. על כן, מובן מדוע יש צורך, גם בעולם המודרני, ואולי בעיקר, בהוראה בלימוד על מנת להמשיך את קיומה של חברה מתוקנת, ולדעתו של דיואי דמוקרטיה.

כפועל יוצא מדבריו של דיואי, הוא שבעצם פעילות הלמידה, הוראה וחינוך מופעלת ע"י יישות חיה, ז"א, בני אדם. האדם הוא זה שמשפיע על המשכיותה של החברה ומאפשר אותה בצורה כזו או אחרת. על כך, יש להוסיף תחום נוסף שבו ארצה להתמקד והוא – תקשורת.

החברה מתקיימת באמצעות תהליך של תקשורת – שידור, שבאמצעותו ניתן לקיים מערכות של הוראה ולמידה. תהליך התקשורת משפיע על הרגלי עשייה וחשיבה שמעביר האדם הבוגר לצעיר. ללא תקשורת כזו, אידיאלים, תקוות, אמונות, דעות של החברה לא יחלחלו לשכבה הצעירה ויביאו להפסקת המשכיותה של החברה, על כן, ניתן לראות כי התקשורת הינה גורם מרכזי המשפיע על המשכיותה של חברה (דיואי, 1966).

בית הספר, שהוא מוסד החינוך המרכזי של העולם המודרני כיום, הוא מוסד ושיטה חשובה להשפעה של חברה וצביונה, אך ישנן סוכנויות אחרות, כמו שכבר הצגתי, שטמונות כיסוד מרכזי של בית הספר ותהליך ההוראה והחינוך והוא, כאמור – תקשורת. אך האם התקשורת בעולם המודרני, אכן מבטיחה הבנה

משותפת וזהה לכל הפרטים בקבוצה? ועל כן, האם היא משפיעה באופן זהה על כולם?

ארצה לקחת נקודה זו לאלמנט של מודלים תקשורתיים, כמו מודל ההצפנה והפיענוח,

הדגש במודל זה הוא נקודת מבטם של הנמענים הרבים והשוניים שמקבלים את המסר התקשורתית. תכני התקשורת הם הרי מרובי משמעות ופתוחים לפרשנויות שונות ע"פ הקשרים של זמן, תרבות ומקום. המסר התקשורתית לא מתקבל כפי שנמסר אלא מתפרש לפי הבנתו והשקפת עולמו של הנמען – בהקשר זה יש גם לראות את התקשורת המקיימת בזמן הוראה, האם המסר של המבוגר, כפי שהוא מעביר מתקבלת באותו אופן ע"י האדם הצעיר. המוענים מקודדים משמעויות לתוך התקשורת, אבל לנמענים יש חופש ועצמאות בפענוח והענקת משמעות למסרים לפי עולמם הפנימי. לפי מודל זה, לתהליך הלמידה אין השפעה ישירה, או ברורה על התלמיד, והדבר תלוי בתפיסת עולמו של התלמיד. עם זאת, חשוב להדגיש דבר מעניין, הצפנת המסר ע"י המוען שולטת באופן התקבלותו, אך לא בצורה שקופה. בקיום החברתי הממשי יש למסרים "מבנה שליטה מורכב" – הם תמיד "מוחתמים" ע"י כוחות מוסדיים. יחסי כוח של שלב הפקת החומר לא תואמים את יחסי הכוח בשלב צריכת החומר, ועל כן למוען יש מנגנון שליטה מרכזי על עצם היותו מייצר התוכן. ז"א שהיכולת שלו להשפיע על צורת הפיענוח היא גדולה מאחר והוא מייצר ומקודד את התוכן (ליבס, טלמון, 2003). במודלים לינאריים, אין התייחסות לנמען כאל דמות, המסוגלת לעבד, לפרש ולהבין את המסר, אלא כמקבל המסר בלבד, ללא רצונות, מחשבות. לעומת זאת, במודלים חלופיים, ובעיקר במודל הקליטה, לנמען יש תפקיד מרכזי בהצלחת העברת המסר. אוריינות תקשורתית זו, היכולת ליצר מסרים ולפענח מסרים, הייתה אמורה לגרום לאדם לשלוט בסביבתו באופן מלא, ולא להיות מושפע באופן ישיר ע"י שלטון. כך לפחות מתנהלת הדוקטרינה הדמוקרטית שהוציא את הכוח מידי השליט היחיד, אל הציבור הרחב (Bernays, 1928).

זכות הבחירה, ובעיקר זכות החינוך האוניברסלי אפשרה לאדם הפשוט להשתמש בתקשורת במודל של הצפנה ופענוח. דיואי ראה זיקה הדוקה בין חינוך לדמוקרטיה – יש לעודד ילדים לתקשר, לחקור ולבנות בעצמם ערכים משותפים, ולא להיות מושפעים באופן ישיר מהגורמים המחנכים, אלא להיות מושפעים מעולמם הפנימי. דיואי לא מכחיש שיש לכל תרבות ערכים שאמצעות החינוך התרבות רוצה להשפיע כך על הדור הצעיר לקבל את הערכים והאידיאולוגיה של החברה. עם זאת, הוא סייג בכך שטען כי החינוך משפיע על הדור הצעיר באמצעות כלים של התנסות, אשר הופכים את הערכים החברתיים לדבר ממשי לחיים שלהם (דיואי 1966).

ממש בדומה למודל הקליטה: המוען שותל משמעויות ומסרים בצורה של נשאי סימנים מיוחדים